

Tijdschrift

voor

Mensenrechten

PB-PP | B-00000
BELGIE(N) - BELGIQUE

TvMR

MENSENRECHTEN MENSE
ECHTEN MENSEN RECHTE
EN MENSEN RECHTEN MEN
ECHTEN MENSEN RECHTE
N MENSEN RECHTEN MENSE
ECHTEN MENSEN RECHTE
MENSEN RECHTEN MENSEN
TEN RECHTEN MENSEN RE
MENSEN RECHTEN MENSE
ECHTEN MENSEN RECHTE
HTEN MENSEN RECHTEN M
ECHTEN MENSEN RECHTE
CHTN MENSEN RECHTEN M
EN MENSEN RECHTEN MENS
CHTEN MENSEN RECHTEN
HTEN MENSEN RECHTEN M
CHTEN MENSEN RECHTEN
ECHTEN MENSEN RECHTE
RECHTEN MENSEN RECHT
EN MENSEN RECHTEN RECH

veertiende jaargang • oktober-november-december • nr. 4
driemaandelijke uitgave
TvMR is een initiatief van de Liga voor Mensenrechten v.z.w.

Inhoud

Update **2**

- Nationaal actieplan tegen racisme blijft uit
- Leerstoel Amnesty International voor Peter Piot
- Verkiezing nieuwe leden VN
Mensenrechtenraad

Editoriaal **3**

- Kleine helden met een groot hart voor
rechten van vluchtelingen
Anne Van Lancker

Interview **4**

- Over kunst, cultuur en (mensen)recht(en)
TvMR sprak met Albert Louis Sachs
Lieselot Verdonck

Artikel **8**

- Advies over de situatie van kinderen in
migratie
*Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor
de Rechten van het Kind*

Rechtspraak **13**

- Het Grondwettelijk Hof geeft groen licht
aan het politieel informatiebeheer:
Privacywet en Controleorgaan als
mechanisme van checks en balances
Ronny Saelens
- Hoofddeksel? Geen ijsje!
Paul Borghs

Afgiftekantoor: 9000 Gent 1

Bg TvMR PA3A9108

Afzendadres: Liga voor Mensenrechten
Gebroeders De Smetstraat 75
9000 Gent

V.U.: Jos Vander Velpen
Gebroeders De Smetstraat 75
9000 Gent

LIGA VOOR
MENSENRECHTEN

WWW.MENSENRECHTEN.BE

TvMR

Tijdschrift voor Mensenrechten
Driemaandelijks uitgave
Verschijnt vier keer per jaar
Aanbevolen citeerwijze: TvMR

ISSN 1379-0250

Redactie

Hoofdredacteur: Paul de Hert
Eindredactie: Caroline De Geest
Redactie: Yousra Benfquih-Mohammed,
Charline Daelman, Dominique De Meyst,
Marijke De Pauw, Willem Debeuckelaere, Yves
Haeck, Aagje Leven, Veronique Joosten, Laurens
Lavrysen, Michael Merrigan, Salla OualdChaib,
Paul Pataer, Maxime Stroobant, Astrid
Thienpont, Jozefien Van Caeneghem, Catherine
Van De Heyning, Nathalie Van Leuven, Andy Van
Pachtenbeke, Arne Vandenbogaerde.

Tijdschrift voor Mensenrechten is een initiatief van de Liga voor Mensenrechten vzw.

Abonnement op TvMR? Bel 09/223.07.38

Redactiesecretariaat

Liga voor Mensenrechten vzw
Gebroeders De Smetstraat 75, 9000 Gent
tel: 09 223 07 38 – fax: 09 223 08 48
e-mail: info@mensenrechten.be
website: www.mensenrechten.be

Redactionele samenwerking en disclaimer

Het Tijdschrift voor Mensenrechten is een initiatief van de Liga voor Mensenrechten vzw. De redactie heeft een volstrekt autonoom statuut. Het TvMR strekt tot het aanmoedigen van het onderzoek naar actuele mensenrechtenthema's en het verspreiden van de kennis hierover. Voor publicatie aangeboden teksten, arresten en vonnissen en te bespreken boeken mogen rechtstreeks naar het redactiesecretariaat worden gestuurd. De redactie behoudt zich alle rechten voor de publicatie van ingezonden artikels, werken, advertenties, ed. te weigeren. Aan de totstandkoming van deze publicatie is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden de redactie en de uitgever geen verantwoordelijkheid. Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar eigen redactionele bijdragen.

Lidmaatschap Liga voor Mensenrechten en jaarabonnementen

Lid + abonnement op Tijdschrift voor Mensenrechten: 35 €
Lid + abonnement op Fatik, tijdschrift voor Strafrecht en Gevangeniswezen: 40 €
Lid + abonnement op beide tijdschriften: 70 €
Steunend lid + abonnement op beide tijdschriften: 96 €
Lid zonder abonnement: 5 € per jaar

rek.nr. BE34 0011 2701 3290

Het is ook mogelijk om, losgekoppeld van het lidmaatschap, een abonnement op de tijdschriften te bekomen.
Meer informatie bij Liga voor Mensenrechten.

TvMR online

Je kan TvMR online raadplegen. De laatste vier nummers zijn beschikbaar voor abonnees. Vraag een login via tvmr@mensenrechten.be. Surf naar tvmr.mensenrechten.be

© Niets uit deze publicatie mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronische gegevensdragers of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande, uitdrukkelijke en schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uit respect voor mens en milieu wordt TvMR gedrukt op kringlooppapier en zonder vluchtige organische stoffen door Druk in de Weer, Gent.

Nationaal actieplan tegen racisme blijft uit

Op 8 september 2016 werd de vijftiende verjaardag van de Durban Verklaring gevierd. Deze verklaring werd opgesteld tijdens de Durban Conferentie tegen racisme in 2001, waarin België een belangrijke rol speelde. Een van de afspraken die toen werden gemaakt was om een Nationaal actieplan tegen racisme op te stellen. Een dergelijk plan laat echter, 15 jaar later, in België nog steeds op zich wachten.

Leerstoel Amnesty International voor Peter Piot

Op 22 november 2016 kreeg Peter Piot de Amnesty International Leerstoel van de Gentse Universiteit voor zijn jarenlange strijd voor het wereldwijde recht op gezondheid. Medicus Peter Piot was assistent-Algemeen-secretaris-generaal van de Verenigde Naties en is sinds 2010 directeur van de Londense School voor Hygiëne en Tropische Geneeskunde. Mede vanuit die functies heeft Peter Piot zich grenzeloos ingezet voor de strijd tegen epidemieën als malaria, tbc, aids en ebola en heeft die strijd gelinkt aan het fundamenteel algemeen mensenrecht op gezondheid. In zijn lezing, bij de toekenning van de leerstoel, benadrukte Peter Piot het verband tussen het terugdringen en uitroeien van epidemieën en het tegengaan van discriminatie van gestigmatiseerde bevolkingsgroepen, zoals bv. de HIV-slachtoffers. Elk mensenleven is even waardevol en toch wordt in feite het leven van een Europeaan of een Amerikaan oneindig meer "naar waarde geschat" dan het leven van een Afrikaan. We beseffen nog te weinig dat mensen die sterven van ontbering en gebrek aan medische zorg, het slachtoffer zijn van een wereldwijd ontbreken van de wil om de noodzakelijke middelen in te zetten voor de realisatie van een wereldwijd recht op gezondheid. Dit is wraakroepend, maar er is ook de hoop dat de erkenning van de inzet van mensen als Peter Piot een signaal is dat een andere wereld mogelijk is.

Verkiezing nieuwe leden VN Mensenrechtenraad

Op 28 oktober 2016 heeft de Algemene Vergadering in New York 14 nieuwe leden voor de 47 leden tellende Mensenrechtenraad gekozen. Van de 16 kandidaten verlengden er 4 hun huidig zitje in de Raad en grepen er 2 kandidaten naast een zetel. Rusland haalde het verrassend nipt niet van Hongarije en Kroatië, terwijl Guatemala de duimen moest leggen tegen Brazilië en Cuba. Binnen de 5 geopolitieke groepen waaruit de VN is samengesteld, werd er enkel in de Latijns-Amerikaanse groep en in de Oost-Europese groep een echte verkiezingsstrijd geleverd. Bij de Afrikaanse, Aziatische en Westerse groepen waren er evenveel kandidaten als herkiesbare plaatsen. China, Saoedi-Arabië, het Verenigd Koninkrijk en Zuid-Afrika werden dan ook probleemloos herkozen, al haalde Saoedi-Arabië beduidend minder stemmen. Verder zullen Egypte, Rwanda, Tunesië, Japan, Irak en de Verenigde Staten vanaf 1 januari 2017 3 jaren een zetel bekleden in de Raad. Egypte en de Verenigde Staten doen zo hun herintrede na respectievelijk 2 en 1 jaar op de reservebank. De spelregels voor lidmaatschap van de Raad bepalen immers dat een land slechts 2 opeenvolgende termijnen van 3 jaren lid mag zijn van de Raad. De 14 kersvers verkozen leden van de Raad zullen niet alleen België, maar ook Burundi, vervoegen die sinds 1 januari 2016 lid zijn van de Raad. Burundi verklaarde recent de 3 leden van de onderzoekscommissie voor Burundi nog persona non grata. Deze onderzoekscommissie, aangesteld op initiatief van de Mensenrechtenraad, stelde in september een kritisch rapport voor over de mensenrechtensituatie in Burundi.

Kleine helden met een groot hart voor rechten van vluchtelingen

Kleine helden kan je hen misschien wel noemen, maar dan wel met een groot hart. Een hart voor mensenrechten. De drie laureaten die de Liga voor Mensenrechten heeft uitverkoren voor de Prijs voor Mensenrechten zijn mensen die durven zwemmen tegen de stroom. De stroom van dammen en prikkeldraad, die nu overal in Europa worden opgespannen om die andere stroom - die van vluchtelingen die de horror ontvluchten - tegen te houden. Een muur aan de grens tussen Griekenland en Macedonië, een volgende in Hongarije, nog meer hekkens in Servië en Kroatië, in Slovenië. De Balkanroute zit potdicht. Niemand komt er nog door. Want voor rechtse en zelfs iets minder rechtse beleidsmakers is het duidelijk: er is in het Westerse avondland geen plaats in de herberg. Het land is vol; te veel monden die moeten gevoed maakt de mensen onrustig en boos. En dus moeten de grenzen dicht.

België munt hoegenaamd niet uit als gastvrij land: eind november ving ons land 23.500 vluchtelingen op. Mochten we ons 'fair share' van de totale vluchtelingengroep over gans de wereld, verdeeld op basis van de bevolkingsaantallen van alle gastlanden, opvangen dan waren het er 75.000, drie keer meer dus. Maar Staatssecretaris Theo Francken komt meestal goed weg met zijn beleid van afstoten en ontraden. Vluchtelingen worden in dat beleid vaak weggezet met criminelen. Mensen zonder papieren zijn meestal mensen die geen rechten kunnen laten gelden. Niet op verblijf, maar vaak ook niet op onderdak of op voedsel. Echt moeite doen om mensen die bescherming nodig hebben op een veilige manier naar hier te halen, via humanitaire visa of herplaatsing, staat ook niet echt bovenaan de politieke agenda. Van de 3.600 beloofde herplaatsingen uit Griekenland en Italië zijn er tot vandaag slechts 200 in België aangekomen. De Liga heeft kleine helden, die tegen die zwarte stroom durven in te roeien, willen lauweren.

Pastoor Fernand Marechal, voor wie het helpen van mensen in nood niet alleen zijn christenplicht is, maar ook een vanzelfsprekende opdracht. Zelfs al roepen gouverneur en burgemeester op om mensen geen eten meer te geven, want dat zou alleen maar een aanzuigeffect genereren. Als antwoord biedt Fernand de vluchtelingen in zijn kerk een plaats waar ze rust, droogte en warmte vinden. In feite doet hij wat het beleid zou moeten doen: voor mensen zorgen die hulp en bescherming nodig hebben.

Hamid Hisari, intercultureel bemiddelaar bij het CAW van Noord-West-Vlaanderen is ook zo iemand. Zelf vluchteling met Afghaanse roots, helpt hij nu migranten bij hun onthaal, hun medische consultatie, geeft hen informatie over hun rechten bij de asielprocedure enz. En daarbovenop speurt hij dagelijks parken en straten af, op zoek naar jonge vluchtelingen die zonder begeleiding van ouders of aan andere verwante volwassene hun toekomst moeten gaan opbouwen in nieuwe landen die vaak niet erg open staan voor nieuwkomers, vooral niet als die een ander kleur, een andere cultuur en religie hebben.

Patrick Legein is stichtend vrijwilliger van vzw Humain, een organisatie die strijdt voor rechten van mensen in nood, in de vluchtelingenkampen van Noord-Frankrijk. De ontmanteling van het kamp in Calais is nu wel een feit, maar dat belet niet dat nu nog altijd mensen, ook jongeren zonder begeleiding, rondlopen zonder perspectief. Als vogels voor de kat die mensenhandelaar heet. Vele van die jongeren kunnen namen geven van familie die in het Verenigd Koninkrijk verblijven. Maar niet elke jongere geraakt zover. Daarom is het belangrijk dat er hier mensen zijn die hen op weg helpen, met papieren, met een dak boven het hoofd, met juridische hulp. Maar het officiële beleid geeft hier al te vaak forfait. Patrick blijft beschikbaar, organiseert humanitaire bijstand en coördineert transporten met hulpgoederen.

Gelukkig zijn ze niet de enige mensen met een hart voor vluchtelingen. Vorig jaar werden er niet minder dan 353 gastvrije initiatieven genomineerd voor een prijs in de campagne voor 'Gastvrije gemeente'. Dit jaar hopen we zelfs op 500 nominaties. Tijdens de vluchtelingencrisis hebben de vele solidariteitsacties ten overvloede bewezen dat er ook bij ons wel degelijk een voedingsbodem is voor een positief verhaal over vluchtelingen. De *Refugee Welcome*-beweging heeft geleid tot één van de grootste golven van solidariteit ooit gezien in Europa. Allemaal dankzij vele kleine helden met een andere kijk op vluchtelingen. Hopelijk wordt die stroom op een dag zo groot dat het beleid niet anders kan dan de koers drastisch te wenden en mensenrechten opnieuw in het centrum zet van het vluchtelingenbeleid.

Anne Van Lancker*

* Anne Van Lancker is voorzitter van Vluchtelingenwerk Vlaanderen. Het edito is een uittreksel uit haar laudatio naar aanleiding van de Prijs voor de Mensenrechten 2016.

Over kunst, cultuur en (mensen)recht(en)

TvMR sprak met Albert Louis Sachs, de Zuid-Afrikaanse antiapartheidsactivist en voormalig rechter bij het Grondwettelijk Hof

Lieselot Verdonck¹

Albert Louis Sachs, alias Rechter Albie, is één van 's werelds bekendste mensenrechtenactivisten (of 'vrijheidsvechters', zoals hij zelf blijkt te verkiezen) uit Zuid-Afrika. Nadat hij jarenlang in ballingschap moest doorbrengen wegens zijn inzet voor de antiapartheidsbeweging, schreef hij uiteindelijk mee aan de nieuwe Grondwet voor zijn land en werd hij zo één van de grondleggers van de Zuid-Afrikaanse staat. Op 3 oktober 2016 was Rechter Albie in Gent, waar hij in een gesprek met Professor Eva Brems vertelde over zijn leven en over zijn passie voor kunst, cultuur en recht.² Ook TvMR sprak met Rechter Albie en polste naar zijn levenservaringen.

Rechter Albie werd geboren in 1935 en, zoals hij zelf opmerkte op de gespreksavond, is genoemd naar een zwarte vakbondsleider. Daarmee bleek hij voorbestemd voor een activistisch leven. Reeds als zeventienjarige nam hij actief deel aan het verzet tegen het Apartheidsregime, dat toentertijd nog regeerde in Zuid-Afrika. En zo besloot hij op een bepaald moment dat hij jurist wou worden, "ik weet niet wat mij precies heeft doen veranderen, maar gewoon een vaag, algemeen gevoel dat ik nuttig zou kunnen zijn als een jurist." Wegens zijn activisme moest hij echter in 1966 het land verlaten. Uiteindelijk leefde hij meer dan twintig jaar in ballingschap, eerst in het Verenigd Koninkrijk en later in Mozambique. In dat laatste land ontsnapte hij bovendien in de jaren '80 nipt aan de dood toen een bom tot ontploffing werd gebracht in zijn wagen.

TvMR: Ook vandaag nog lijden miljoenen mensen overal ter wereld onder geweld dat op een of andere wijze gelinkt is aan factoren zoals ras, etnie, religie, seksuele oriëntatie etc. Een voorbeeld is het politiegeweld tegen zwarte burgers in de VS. Nadien bestaat er mogelijk zelfs zowel een wens om het onrecht te herdenken als

een behoefte om persoonlijk leed te vergeten. Hoe kunnen we een goed evenwicht vinden tussen herdenken en vergeten?

Rechter Albie: "Het is zeer opvallend hoeveel leiders van de studentenbeweging niet erkennen hoe ernstig de onderdrukking in het verleden was, hoe zwaar de strijd voor verandering was and hoe groot de transformatie voor Zuid-Afrika is geweest. Een deel van mij is echter blij dat zij niet gebukt gaan onder dergelijke factoren. Wij hebben gevochten opdat onze jongeren vrij zouden zijn. Het is een paradox dat zij die de vrijgeborenen worden genoemd, beweren niet vrij te zijn, maar dit declareren met een vrijheid die wonderbaarlijk is: de manier waarop ze dit doen, de ruimte die ze daartoe krijgen, en de impact die ze hebben. Dus, een deel van mij is gelukkig dat het verleden geen stempel drukt op hen. Er is hernieuwde energie, hernieuwde vitaliteit, wat ik als zeer positief beschouw.

Daarom zie ik het nu als een plicht van onze generatie om niet louter te zeggen dat zij het verleden moeten kennen en dat wij de mensen die het verleden vergeten zijn, erin moeten onderwijzen. Wij moeten inderdaad ons verhaal vertellen, maar op een levendige en betekenisvolle wijze zodat mensen zelf de kwaliteiten ervan oppikken. Dus, niet omdat wij hen met de vinger wijzen en zeggen dat zij een plicht hebben om te herinneren en niet omdat onze wijsheid superieur zou zijn. Ik geloof dat jonge mensen niet té wijs hoeven te zijn, maar ze moeten bereid zijn om te leren en ze moeten vooral een zekere durf hebben en openstaan voor verandering. Met andere woorden, ik denk niet dat het gewoon een kwestie is van het vinden van een evenwicht tussen herinneren en vergeten. Diegenen onder ons die erbij waren, wij moeten onze verhalen vertellen, maar mogen jongeren niet met de vinger wijzen."

Het levensverhaal van Rechter Albie en zijn inzet

¹ Lieselot Verdonck is doctoraatsonderzoeker aan het Centrum voor Mensenrechten (UGent) en aspirant van het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek.

² Het gesprek tussen Rechter Albie en Professor Brems vond plaats in het kader van de Derde Mandela Lezing, georganiseerd door het Gents Afrika Platform (GAP). GAP verenigt alle expertise gerelateerd aan Afrika over de faculteiten van de UGent heen (<http://www.gap.ugent.be/>).

voor de antiapartheidsbeweging reisde de wereld rond na de bomaanslag in Maputo (Mozambique), waarbij hij een arm en het zicht op één oog verloor. Tijdens de gespreksavond merkte hij op hoe deze gebeurtenis opnieuw zijn privileges als blanke burger had bewezen; er werden immers veel meer zwarte antiapartheidsactivisten opgeblazen, maar zij haalden zelden het (wereld)nieuws. Enkele jaren na de bomaanslag ontmoette hij zijn aanvaller trouwens tweemaal. Die tweede ontmoeting had, volgens Rechter Albie, zelfs uitgemond in een goede conversatie, waarmee hij het belang van verzoening andermaal in de verf wenste te zetten.

TvMR: U zei ooit dat het onrecht gepleegd werd door het Apartheidsregime, en niet mocht worden verpersoonlijkt. Een wijze raad, maar misschien vindt niet iedereen het even gemakkelijk om de schuld voor hun lijden te leggen bij een systeem, en niet bij de individuele dader.

Rechter Albie: "Ik denk niet dat leven met wrok, razernij of woede gericht tegen bepaalde individuen zeer productief is. Het eet je op. In ons geval vochten we voor idealen; we hadden een visie voor de maatschappij en die visie steunde in grote mate op een transformatie van het systeem en van het maatschappelijk denken. Het thema van bestraffing stond niet centraal. Het was niet wraak maar transformatie dat we nastreefden. Dat is toch mijn visie. Je kent het verhaal van mijn ontmoeting met de man die een bom in mijn wagen plaatste. Wel, ik voelde mij een beetje bevrijd door die ervaring. Deze man naar de gevangenis sturen, terwijl onze maatschappij zo'n grote veranderingen doormaakte, zou zinloos geweest zijn. Dat was de essentie: onze maatschappij moest veranderen. Het was niet iets persoonlijk."

Niet lang nadat Rechter Albie die bomaanslag overleefde, kon hij terugkeren naar zijn geliefde geboorteland. In 1994 zag hij zijn levenslange inzet voor gerechtigheid en voor Zuid-Afrika beloond met een benoeming tot rechter aan het Grondwettelijk Hof door President Nelson Mandela. Zijn mandaat wordt niet enkel geassocieerd met een aantal mijlpaalarresten voor de mensenrechten, maar ook met zijn passie voor kunst, die resulteerde in een wonderbaarlijke kunstverzameling, te bezichtigen in en rond het Hof.

TvMR: Het gebouw waarin het Zuid-Afrikaanse Grondwettelijk Hof huist, is een van de meest symbolische monumenten ter wereld. Zowel haar locatie bij de 'Old Fort' gevangenis in Johannesburg, waar tientallen antiapartheidsactivisten opgesloten zijn ten tijde van Apartheid, als haar architectuur en kunstcollectie maken van het Hof een uitzonderlijk gedenkteken. Vroeger heeft u nog gesproken over kunst als een wapen in de strijd, aangezien kunst over de unieke macht beschikt om de diversiteit, complexiteit en rijkheid van de mensheid uit te beelden. Hoe zou u de wisselwerking tussen kunst, enerzijds, en de rechtstaat en mensenrechten, anderzijds, in de hedendaagse samenleving beschrijven?

Rechter Albie: "Nee, het was juist het tegenovergestelde: ik was beroemd door te zeggen dat we moesten stoppen met beweren dat kunst een strijdwapen is. Niet lang na de bomaanslag waarbij ik mijn arm verloren was, werd ik uitgenodigd om een lezing te geven in het cultuurhuis van Zweden. Er waren artiesten uit Zuid-Afrika, Mozambique, Zimbabwe en Angola. Bij elk kunstwerk merkte

men op dat het een instrument voor de strijd was. Ik had slechts vijf minuten om te spreken en maakte twee opmerkingen. Het was 1989, en ik was nog steeds in ballingschap. Ten eerste zei ik hen dat hun solidariteit eruit bestond kunst naar daar te brengen, maar dat wij geen 'solidariteitskritiek' wensten. We wilden dat zij het debat aangingen: als ze het werk waardeerden, moesten ze dat zeggen; als ze het werk niet waardeerden, dan moesten ze dat ook zeggen; en als ze het werk niet begrepen, moesten ze vragen stellen. Wij wilden geen solidariteitskritiek, maar een echt debat over kunst. Na die opmerkingen leken ze zich te ontspannen.

Vervolgens zei ik ook nog dat we moesten stoppen met zeggen dat kunst een strijdwapen is. Ik had dit zelf tien jaar lang gezegd, maar we moesten ermee stoppen. Het was immers het enige waar men nog over sprak, terwijl kunst iets veel diepgaander is. Een wapen kan maar in één richting vuren, terwijl kunst van nature omgaat met tegenstellingen en ambiguïteit. Ik citeer een kunst die diepgaander en rijker is, die tragedie omarmt, die het goede en het slechte ziet of het slechte en het goede. Natuurlijk

veronderstelt dit alles een gewetensvolle artiest, die zich bekommert om wat er gebeurt in de wereld en die zelf een wereld nastreeft gevuld met kunst die diepgang heeft, nuance brengt en bereid is om tegenstellingen aan te pakken. En, ik geloof daar nog steeds in.

Ik ben opgelucht dat we niet voor triomfalistische kunst zijn gegaan in Zuid-Afrika. Of het nu visuele kunst is, dans, zang, architectuur, allen zijn creatief geweest, en niet louter door de helden van de strijd te vereeuwigen.”

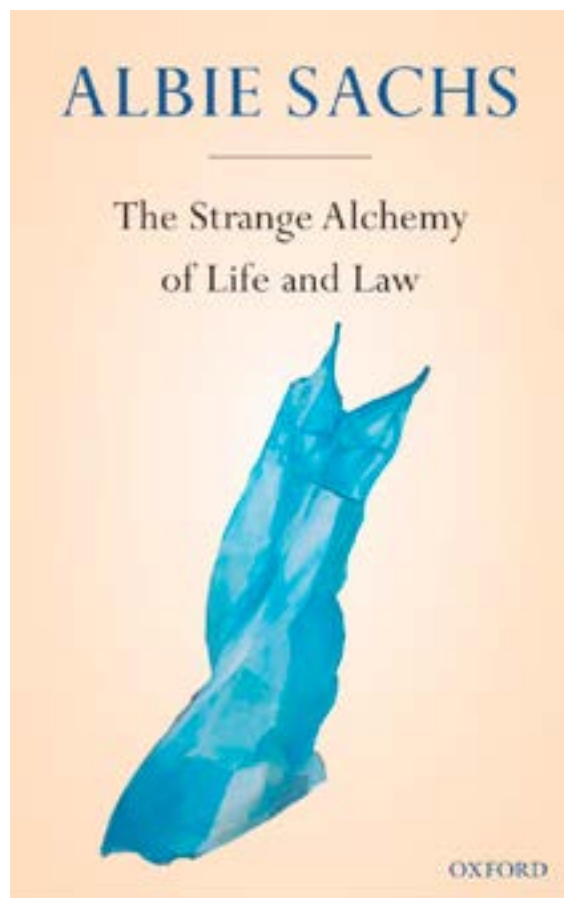
TvMR: Wat is uw favoriete stuk uit de kunstcollectie van het Hof?

“Het was niet louter de kunstcollectie, maar ook de hele visie over het Hof. Bij het uitschrijven van de opdracht (voor het ontwerp van het gebouw, nvdr) werd aangegeven dat we geen machtig en monumentaal Hof wilden, maar een Hof dat gastvrij en open zou zijn. De architect heeft dat verzoek ingewilligd, en ook de kunstverzameling is een onderdeel van die visie op het Hof. Het is dus het gebouw, het licht, de zichtbaarheid en de leesbaarheid, en kunst is daar een essentieel onderdeel van.

Ik heb zelf ook een aantal kunstwerken aangebracht, onder meer van de hand van Dumile Feni. Het verzamelen van de kunst was een heel werk op zich, omdat we geen geld hadden. Daarom zeg ik altijd dat de verzameling zichzelf heeft ingezameld. Mensen waren echter enthousiast: het was een nieuwe instelling in een nieuwe democratie en de rechters waren geïnteresseerd in kunst. Mensen wilden dus geassocieerd worden met het project, waardoor velen wonderlijke donaties hebben gedaan en we ook wedstrijden konden organiseren. Normaliter zou een aankoopcomité opgericht worden dat kunst aankoopt, maar wij hadden daar geen geld voor. Het nadeel van een aankoopcomité is echter dat, om unanimititeit te verzekeren, vaak voor veilige kunst gekozen wordt. Wanneer ik zeg dat de verzameling zichzelf verzameld heeft, bedoel ik dat ik niet de macht had om zelf kunst te kiezen en dat ik moest nemen wat er mogelijk was.

In ieder geval, het kunstwerk dat eruit springt en de meeste faam heeft verzameld, is ‘The Blue Dress’ (een triptiek van Judith Mason, officieel genaamd ‘*The man who sang and the woman who kept silent*’, nvdr). Het werk staat ook op de cover van mijn boek (*The Strange Alchemy of Life and Law*, nvdr), en in het boek vertelt de kunstenaar haar verhaal. Elk kunstwerk heeft trouwens een eigen verhaal, zoals ook het beeld van Dumile Feni (*History*, nvdr), met wie ik veel contact had tijdens mijn ballingschap. Oorspronkelijk

was dit een klein gipsmodel, en het was een enorm gevecht om de financiering te verwerven om het kleine model te vergroten en in brons te gieten, wat in de staat New York gebeurde, en vervolgens terug naar Zuid-Afrika te brengen.

'The Blue Dress'

En dan is er uiteraard ook nog *'The Angry Godzilla'*, beneden aan de trappen van het Hof. Het werd gesneden uit één enkele, gigantische boom die vernietigd werd tijdens overstromingen en in een gebouw was komen vast te zitten. Daarom besloot Baloyi ook dit werk te maken: Godzilla rees boven het geweld van het water uit. Toen ik in Londen, denk ik, een presentatie moest geven, vroeg ik als vergoeding de aankoopprijs van *'The Angry Godzilla'*. Achteraf gezien bleek het beeld echter te groot om in Hof zelf geplaatst te worden. En zo mag elk kunstwerk duizend verhalen vertellen, maar kan ik ook duizend verhalen vertellen over elk kunstwerk.”

Uiteraard was Rechter Albie naast bezieler van de kunstcollectie van het Grondwettelijk Hof ook rechter aan dat Hof. Wanneer hij op de gespreksavond gevraagd werd naar de interessantste rechtszaak waarover hij zich gebogen heeft tijdens zijn vijftienjarige carrière als rechter, zei hij dat hij die vraag vroeger steeds beantwoordde met “de zaak waar ik momenteel aan werk.” Toch vermeldde

Interview

hij twee arresten in het bijzonder, met name de mijlpaalarresten waarin respectievelijk de doodstraf (*De Staat tegen Makwanyane*, 1995) en het verbod op het homohuwelijk (*Minister van Binnenlandse Zaken tegen Fourie*, 2005) ongrondwettig werden verklaard.

'The Angry Godzilla'

Persoonlijk vindt hij dat het Grondwettelijk Hof een cruciaal signaal heeft gegeven door de doodstraf af te schaffen, een keuze die de Grondwet een jaar eerder nog open liet. Alle rechters gingen toen akkoord dat *"als de Staat doodt, het misdrijf niet wordt bestraft, maar herhaald."* Hij hecht daarom ook veel belang aan het feit dat het Hof haar arrest unaniem heeft geveld. De arresten van het

Grondwettelijk Hof in Zuid-Afrika worden immers steeds geschreven door één rechter, waar de overige rechters zich vervolgens bij aansluiten of van distantiëren, zodat individuele rechters steeds een verschillende redenering kunnen aanhangen of tot een ander besluit kunnen komen. In deze zaak waren alle rechters het echter eens dat de doodstraf ongrondwettig is.

De mogelijkheid om te huwen voor personen van hetzelfde geslacht leidde dan weer wel tot een discussie onder de rechters, meer bepaald over de vraag of het nu aan de rechterlijke macht of aan het parlement was om het huwelijk tussen personen met eenzelfde geslacht te legaliseren. Rechter Albie schreef het arrest van het Hof, waarin het feit dat koppels van hetzelfde geslacht niet konden huwen ongrondwettelijk werd verklaard, maar de wetgevende macht wel twaalf maanden respijt kreeg om die ongrondwettigheid te remediëren en dus om de wetgeving aan te passen. Rechter O'Regan vond echter dat het Hof woorden moest 'inlezen' in de relevante wetgeving zodat personen met hetzelfde geslacht met onmiddellijk ingang zouden kunnen huwen.

Bij het afsluiten van de gespreksavond vermeldde Rechter Albie nog de studentenprotesten (onder meer over het studiegeld) die Zuid-Afrika recent teisteren. Ook al is het land, naar zijn mening, enorm veranderd, toch toonde hij begrip voor het protest, aangezien "we verondersteld worden vrij en gelijk te zijn, maar dit niet de realiteit is. Sommige studenten moeten kiezen tussen het kopen van een boek of een maaltijd. De bijzonderheden van het dagelijkse leven zijn zo verschillend voor mensen die komen van families die zo goed als niets hebben."

De strijd voor gelijkheid is dus nog niet gestreden.

Advies over de situatie van kinderen in migratie

Adviesorgaan van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind*

De actualiteit heeft de ongerustheid bij het Adviesorgaan van de NCRK over de eerbiediging van de fundamentele rechten van kinderen in migratie en de beperkte aandacht voor kinderen binnen het migratiebeleid verder aangewakkerd. Ter gelegenheid van de 30e verjaardag van de Verblijfwet van 15 december 1980 heeft het NCRK-Adviesorgaan in november 2015 publiek stelling genomen ter zake en onderstaand advies verstrekt.

het recht op leven, op overleven en op ontwikkeling en het recht om hun mening vrijelijk te uiten.

Inzake het recht op participatie, op informatie, op een eerlijke procedure en op de eerbiediging van het beginsel van de redelijke termijn vanaf de toegang tot het grondgebied

Inleiding

Alle kinderen in migratie verdienen bijzondere aandacht, zonder enig onderscheid naar wettelijk of administratief statuut (§18 CRC GC nr. 6). Het kan gaan om niet-begeleide of begeleide kinderen, die vanuit hun land van herkomst naar of door ons land trekken, om te overleven, op zoek naar veiligheid, een betere levensstandaard, onderwijs, economische mogelijkheden, bescherming tegen uitbuiting en misbruik, een gezinshereniging of een combinatie van die factoren.

Het recht van kinderen in migratie op participatie, met name hun recht op toegankelijke informatie, om gehoord te worden en op verhaal of toegang tot klachtenmechanismen die aangepast zijn aan hun leeftijd, moet vanaf hun aankomst worden gewaarborgd in alle relevante beslissingsprocedures en –processen. Indien nodig en vanaf zijn signalement, moet het kind worden bijgestaan door een onafhankelijke tolk (art. 17 IVRK; Richtlijnen Raad van Europa betreffende een kindvriendelijke justitie; CRC GC nr. 14; §§ 25 en 71 CRC GC nr. 6).

De omstandigheden waarin die kinderen zich bevinden, alsook de uitdagingen waarmee zij worden geconfronteerd, zijn complex en vereisen een aanpak die tegelijk multilateraal, globaal en holistisch van aard is en waarbij de algemene beginselen van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) in aanmerking worden genomen: het recht op non-discriminatie, het belang van het kind als primaire overweging bij alle maatregelen die het kind betreffen,

Alle personen die in contact treden met kinderen in migratie (de administratieve en gerechtelijke overheden, advocaten, ondervragers, tolken, maatschappelijk werkers, gezondheidswerkers, voogden, wettelijke vertegenwoordigers, politiepersoneel en grensbewakers...) dienen op gepaste wijze verplicht gevormd te worden in

* De Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK) is een overlegplatform, opgericht bij samenwerkingsakkoord van 2005, onder meer belast met de Belgische periodieke rapporten voor het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties over de toepassing van het Internationaal Verdrag van 20 november 1989 inzake de Rechten van het Kind. Ze verenigt meer dan 90 actoren op het gebied van kinderrechten, zowel vertegenwoordigers van overheden als vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld en van de academische wereld.

Met het oog op een optimalisatie van de werking van de NCRK werd in juni 2015 de huidige dubbele opdracht van de NCRK, te weten 'overheidsondersteuning' en 'onafhankelijk advies' verduidelijkt; evenals de rol van de verschillende groepen van leden (middenveld, vertegenwoordigers van de administraties/ministers, vertegenwoordigers van de regeringen) in het kader van die opdrachten. Hiertoe werden twee beslissingsorganen opgericht. Het intergouvernementeel orgaan (GOV) is belast met de intergouvernementele opdrachten van de NCRK en bijgevolg exclusief samengesteld uit regeringsvertegenwoordigers. Het adviesorgaan (ADV) heeft een onafhankelijke adviserende opdracht en is bijgevolg exclusief samengesteld uit vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld met een autonome stem.

De effectieve leden van het Adviesorgaan zijn: Bernard De Vos (DGDE), Maud Dominicy (UNICEF België), Jacques Fierens (UNamur, ULg, UCL), Farah Laporte (Kinderrechtencoalitie Vlaanderen), Wouter Vandenhole (Universiteit Antwerpen), Eric van der Mussele (OVb), Frédérique Van Houcke (CODE), Benoit Van Keirsbilck (DEI Belgique), Juan Verlinden (avocat.be), Effectieve leden Adviesorgaan

De plaatsvervangende leden van het Adviesorgaan zijn: Robert Crivit (Uit De Marge), Sibille Declercq (Awe!), Geert Decock (OVb), Cécile Delbrouck (avocat.be), Olivier De Schutter (UCL), Sarah Grandfils (DEI Belgique), Géraldine Mathieu (DEI Belgique), Valérie Provost (CODE), Johan Put (K.U. Leuven), Karin Van der Straeten (DGDE), Plaatsvervangende leden Adviesorgaan.

kinderrechten (§26 CO CRC), in communicatiewijzen van kinderen, in het begrip van hun culturele behoeften, en bekwaam zijn om op gepaste wijze om te gaan met tekenen van angst of wanhoop (§26 CO CRC 2010 ; §75 CRC GC nr. 6 ; §94-95 CRC GC 14).

De lopende initiatieven tot aanpassing van de Dublinverordening om te vermijden dat niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (hierna: NBM) nodeloos worden overgebracht van de ene lidstaat naar de andere, zullen de NBM toelaten om sneller toegang te hebben tot de asielpprocedure.

Een gelijkaardige toepassing van het urgentiebeginsel dringt zich op in alle procedures waarbij kinderen betrokken zijn, met het oog op een snelle respons en de bescherming van de belangen van het kind, met eerbied voor de grondrechten (§50 Richtlijnen Raad van Europa voor een kindvriendelijke justitie).

Eveneens dient het recht op verhaal bij een orgaan dat zich met volle rechtsmacht uitspreekt en aldus ten gronde kan beslissen, mede in het licht van het gelijkheidsbeginsel, gewaarborgd te worden voor elk kind in migratie, zonder onderscheid naargelang het al dan niet een asielzoeker betreft.

Inzake alternatieven voor detentie, het recht op vrijheid en het recht om in familieverband te leven

In alle situaties waarmee kinderen te maken krijgen tijdens hun migratietraject (aankomst op het grondgebied, verblijf, vrijwillige of gedwongen terugkeer) moet hun detentie of opsluiting om louter administratieve redenen strikt verboden worden. Op elk ogenblik van hun traject moet in menselijke alternatieven voor detentie worden voorzien, met behoud van de familie-eenheid (in 2014 werden 21 families gescheiden) en met eerbied voor het belang van de kinderen (§61 CRC GC nr. 6 en referentielijst cfr. infra).

Inzake het recht op een gepaste opvang, aangepast aan de leeftijd

Passende opvang, aangepast aan de leeftijd, moet worden gewaarborgd voor alle kinderen in migratie, ongeacht of ze van Europese of niet-Europese herkomst zijn. Gepaste opvang is een noodzakelijke basisvoorwaarde voor de verwezenlijking en de bescherming van alle andere rechten van die kinderen.

Inzake het recht op bescherming van de gezondheid en op onderwijs

Eveneens vanaf hun aankomst op het grondgebied moeten kinderen in migratie passende zorg genieten, op dezelfde wijze als andere kinderen, zonder onderscheid naar verblijfsstatuut, gelet op

hun specifieke behoeften op educatief en psychologisch vlak en op het vlak van (geestelijke) gezondheid (art. 2 IVRK ; §18 CRC GC nr. 6). Een gewaarborgde toegang tot al die rechten is bepalend met het oog op de integratie van de kinderen in de samenleving die hen opvangt.

Een transversale psychologische follow-up moet systematisch aan NBM worden voorgesteld vanaf hun aankomst op het grondgebied, met verlengingen zolang nodig (§§39-40 CRC GC nr. 6). Dergelijke gespecialiseerde psychologische bijstand wordt

doorgaans goed verleend in de opvangcentra. Toch ontstaan er vaak problemen wanneer de kinderen de centra verlaten en op de ontoereikendheid van gespecialiseerde diensten stuiten. Derhalve moet de oprichting van bijkomende gespecialiseerde organisaties of centra worden aangemoedigd, die zowel voor deskundigenonderzoeken als voor de individuele opvolging van de betrokken jongeren kunnen instaan.

De specifieke onderwijsvoorzieningen voor de tenlasteneming van migrantenkinderen moeten voldoende talrijk en correct verspreid zijn over het volledige grondgebied. Dat betekent inzonderheid dat zij aanwezig moeten zijn in de omgeving van opvangcentra beheerd door Fedasil of een opvangpartner. Ze moeten ook voldoende toegankelijk

zijn voor kinderen in migratie die buiten die centra wonen.

Tijdens de periode van verblijf in een opvangcentrum moet een verandering van centrum worden vermeden, aangezien ze een negatieve weerslag heeft op de stabiliteit van de kinderen. Overplaatsingen naar een ander taalgebied dan datgene waar de kinderen onderwijs opgestart zijn, dient formeel te worden verboden (de effectiviteit van het recht op onderwijs (art. 28-29 IVRK) ; §40 CRC GC nr. 6; §§94-95 CRC GC nr. 14).

Inzake de voogdij voor NBM

Een voogd moet worden aangesteld voor elke niet-begeleide minderjarige, ongeacht diens nationaliteit. Het aantal voogden moet worden opgetrokken en de Dienst Voogdij worden versterkt met het oogmerk de wettelijke voorschriften in acht te nemen en de dienstverlening van een voogd toe te kennen binnen de opgelegde termijnen. De dienst Voogdij moet zijn onafhankelijkheid bewaren ten aanzien van de andere betrokken actoren, in het bijzonder de Dienst Vreemdelingenzaken, Fedasil, het OCMW. De Dienst Voogdij moet zijn wettelijke opdracht tot identificatie van NBM blijven vervullen.

De leeftijdsbepaling moet in de eerste plaats uitgaan van documentaire bewijzen. Verdere onderzoeken zijn slechts mogelijk in laatste instantie en, in administratieve aangelegenheden, enkel op verzoek van de Dienst Voogdij. Die verscheidene onderzoeken moeten worden uitgevoerd door onafhankelijke medische deskundigen en maatschappelijk werkers, in aanwezigheid van de voogd en na het kind volledig in kennis te hebben gesteld van de uit te voeren onderzoeken en de gevolgen ervan (zowel op het vlak van zijn gezondheid als in het licht van zijn administratieve situatie). Zoals ook de Orde van Geneesheren (advies 20 februari 2010) beklemtoont dient de geïnformeerde toestemming van het kind voorafgaandelijk aan enig onderzoek uitdrukkelijk worden verkregen en dient een voorlopige voogd of een referentiepersoon systematisch te worden aangesteld. Zolang de leeftijd niet bepaald of geschat is, dient hij als een minderjarige te worden behandeld. Elke twijfel over de leeftijd dient in het voordeel van de jongere te spelen (§31 CRC GC nr. 6; art. 7§3 Voogdijwet).

De voogden moeten adequaat worden opgeleid op het vlak van de administratieve en wettelijke regels, alsook op het vlak van de bijzonderheden van de kinderen die zij begeleiden. Op het niveau van de Gemeenschappen moeten de

lokale opvanginitiatieven voor jonge migranten (georganiseerd door de OCMW's), alsook de burgerinitiatieven op het stuk van begeleiding (pleeggezinnen, peetgezinnen, enz.) worden aangemoedigd en ondersteund met passende vorming voor de onthaalpersonen en psychosociale begeleiding voor de betrokken kinderen (§40 CRC GC nr. 6).

Inzake de duurzame oplossing voor NBM

Het belang van het kind moet worden bepaald door een instantie die onafhankelijk optreedt ten aanzien van de immigratiediensten, bij voorkeur de instantie belast met vragen inzake jeugdbescherming, en dit om belangenconflicten te vermijden (Europees Economisch en Sociaal Comité, advies betreffende de geplande wijziging van het Dublinreglement, 2014).

Een duurzame oplossing dient voor elke NBM te worden bepaald vóór de meerderjarigheidsleeftijd bereikt is. De Mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa gaf recent te kennen dat België meer inspanningen zou kunnen leveren in het kader van het bepalen van het belang van het kind.

Het gegeven dat Europese NBM die zich in een kwetsbare situatie bevinden of tijdelijk verblijf hebben aangevraagd, ondanks de toewijzing van een voogd sinds mei 2014, geen toegang hebben tot deze bijzondere verblijfsprocedure voor NBM, schendt het non-discriminatiebeginsel (art. 2 IVRK).

Er mag geen enkele maatregel tot terugbrenging worden uitgevoerd zonder voorafgaande analyse van de weerslag van die beslissing op de fundamentele rechten van het kind en, hoe dan ook, zonder de mening van het kind te horen (art. 12 IVRK). Wanneer uiteindelijk een terugkeer wordt georganiseerd, moet voorafgaandelijk contact zijn opgenomen met de autoriteiten en de sociale diensten van de betrokken landen om zich ervan te vergewissen dat de terugkeermodaliteiten de grondrechten van de kinderen in alle opzichten eerbiedigen en dat de terugkeer bijdraagt tot een duurzame oplossing (§§84-87 CRC GC nr. 6; art. 5 Terugkeerrichtlijn).

Inzake de plaats van kinderrechten binnen de wet van 15 december 1980

Het Adviesorgaan van de NCRK besluit dit advies met een aanbeveling aan de federale regering om

in de wet van 15/12/1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, over te gaan tot de invoeging van een transversale bepaling betreffende de rechten van het kind, in volgende zin:

“Minderjarigen genieten in het kader van deze wet van persoonlijke rechten en vrijheden, waaronder die omschreven in de Grondwet en in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, inzonderheid het recht om te worden gehoord voorafgaandelijk aan beslissingen die hen aangaan en aan de procedure deel te nemen. Deze rechten en vrijheden moeten gepaard gaan met bijzondere waarborgen : a) telkens als de wet afbreuk kan doen aan bepaalde rechten en vrijheden van de jongeren, hebben die jongeren het recht te worden geïnformeerd over de inhoud van deze rechten en vrijheden; b) de vader en moeder nemen het onderhoud en de opvoeding van en het toezicht op hun kinderen op zich. Bijgevolg kunnen de jongeren enkel volledig of gedeeltelijk aan het ouderlijk gezag worden onttrokken in de gevallen waarin maatregelen houdende handhaving van dit gezag als een contra-indicatie kunnen worden beschouwd; c) Hun toestand van afhankelijkheid, hun ontwikkelings- en maturiteitsgraad scheppen bijzondere noden die luisterbereidheid, raad en bijstand vereisen.”(voorstel gebaseerd op de voorbereidende titel van de Jeugdbeschermingswet)

Het Adviesorgaan roept de bevoegde regeringen en instanties ertoe op gevolg te geven aan dit advies, met het oog op een eerbiediging van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.

Niet-exhaustieve referentielijst

Algemeen

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) : art. 2, 3, 10, 12, 13, 17, 19, 20, 22, 24, 26-28, 34-37
Concluding observations VN-Kinderrechtencomité naar aanleiding van de voorstelling van het derde en vierde gecombineerde periodieke rapport van België, 2010 (CO CRC)

Committee on the rights of the child, General Comment nr 6 (2005), Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, Doc CRC/GC/2005/6 (CRC GC nr 6)

Committee on the rights of the child, General Comment n° 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para 1), CRC/GC/2013/14 (CRC GC nr 14)

ENOC, Déclaration sur les enfants migrants, 2013,

<http://enoc.eu/wp-content/uploads/2015/01/ENOC-2013-Statement-on-Children-on-the-Move-FR.pdf> / Position statement on Children on the move, <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2015/01/ENOC-2013-Statement-on-Children-on-the-Move-EN.pdf>

Europees Economisch en Sociaal Comité, Advies over het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordening (EU) nr. 604/2013 wat betreft de vaststelling welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming dat is ingediend door een niet-begeleide minderjarige zonder gezinsleden, broers of zussen of familieleden die legaal in een lidstaat verblijven, COM(2014) 382 final — 2014/0202 (COD) (2015/C 012/11)

Dienst Vreemdelingenzaken, Activiteitenrapport 2013 en Statistisch jaarverslag 2014

Myria, Migratie in cijfers en in rechten 2015

Inzake detentie

Art. 17 Return Directive 2008/115/EC

Comité des droits de l'enfant, Rapport journée de discussion générale 2012, <http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2012/DGD2012ReportAndRecommendations.pdf>

Council of Europe, Committee for the Prevention of Torture, The CPT standards, CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2013: <http://www.cpt.coe.int/en/docsstandards.htm>

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on EU Return Policy, COM(2014) 199 final, 28 March 2014

Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 2020 – The alternatives to immigration detention of children, 3 October 2014, point 9

FRA, Alternatives to detention for asylum seekers and people in return procedures, 2015
Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Juan E. Méndez, 5 March 2015, A/HRC/28/68, §85

Report of the Special Rapporteur on the human rights of migrants, François Crépeau, 2 April 2012, A/HRC/20/24, §§ 53, 66, 68

Report of the Special Rapporteur on the human rights of migrants, François Crépeau, Regional study: management of the external borders of the European Union and its impact on the human rights of migrants, 24 April 2013, A/HRC/23/46, §§ 48 et 92

UNHCR, Beyond Detention: A Global Strategy to support governments to end the detention of asylum-seeker and refugees, 2014-2018, 2014

UNHCR, Options Paper 1: Options for governments on care arrangements and alternatives to detention for children and families, 2015

Inzake procedurele rechten

Art. 24§2 Charte des droits fondamentaux UE

Art. 22bis Belgische Grondwet

Council of Europe, Committee of Ministers, Guidelines on child-friendly justice, 2010

CJCE C-648/11 du 6 juin 2013, §59 (recht van kinderen in migratie om gehoord te worden)

Orde van Geneesheren, Testen voor leeftijdsbepaling bij niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, 20 februari 2010, <http://www.ordomedic.be/nl/adviezen/advies/testen-voor-leeftijdsbepaling-bij-niet-begeleide-minderjarige-vreemdelingen>

Inzake verplaatsingen

GC6, §40 : "In order to ensure continuity of care and considering the best interests of the child, change in residence for unaccompanied and separated children should be limited to instances where such change is in the best interests of the child"

GC 14, §94-95 : dit belang dient door gespecialiseerde personen te worden bepaald + "The assessment of the consequences of alternative solutions must be based on general knowledge of the likely consequences of each possible solution for the child, given his or her individual characteristics and past experience"

Inzake terugkeer

Return Directive 2008/115/EC

Unicef, Children's rights in return policy and practice in Europe. A discussion paper on the return of unaccompanied and separated children to institutional reception or family, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/childrens_rights_in_return_policy_and_practice_in_europe.pdf

Het Grondwettelijk Hof geeft groen licht aan het politieel informatiebeheer: Privacywet en Controleorgaan als mechanisme van *checks en balances*

Grondwettelijk Hof nr. 108/2016 van 14 juli 2016, Liga Voor Mensenrechten en Ligue des Droits de l'Homme

Ronny Saelens*

Met de wet van 18 maart 2014 betreffende het politieel informatiebeheer wenst de wetgever komaf te maken met de jarenlange rechtsonzekerheid over de wettelijkheid van de informatieverwerking door de politie.¹ In de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt (WPA) was weliswaar voorzien in het verwerken van persoonsgegevens voor doeleinden van bestuurlijke en gerechtelijke politie, maar de regeling blonk niet uit in precisie en duidelijkheid. Deze anomalie werd meer dan een decennium lang opgevangen via de ministeriële omzendbrief MFO 3 van 14 juni 2002.² In deze omzendbrief werden namelijk de algemene principes voor de organisatie van de politieel informatiehuishouding concreet uitgewerkt. Deze omzendbrief stond echter niet alleen op gespannen voet met het legaliteitsbeginsel. De wetgever was zich ook bewust van de strengere eisen die de rechtspraak van het Straatsburgse Mensenrechtenhof stelt aan inbreuken door de overheid op de bescherming van de privacy van de burger.³ De ambitie was - en is - dat de bestreden wet van 18 maart 2014 aan deze vereisten tegemoet komt.

de l'Homme menen echter dat de wet van 18 maart 2014 op meerdere vlakken hiaten vertoont. De grieven hebben, kort gezegd, betrekking op het gemis aan precisie en duidelijkheid van de doeleinden van de verwerking van persoonsgegevens, de veiligheid van de verwerkingen, de mogelijkheid van willekeur bij de registratie en de disproportionaliteit van de bewaartermijnen. Op één materiële aanpassing na, worden alle grieven door het Grondwettelijk Hof verworpen.⁴

Het arrest van het Grondwettelijk Hof heeft mijns inziens verrassende grondrechtelijke gevolgen. Mijn analyse van de interpretatie van het arrest valt uiteen in twee punten. Waar het Hof inderdaad lijkt vast te stellen dat de wet van 18 maart 2014 op bepaalde punten zwijgzaam is, grijpt het Hof terug naar de wet van 8 december 1992 inzake de bescherming van persoonsgegevens (WVP).⁵ Het Hof beschouwt de WVP terecht als een referentiekader voor de verwerking van persoonsgegevens. De WPA laat daar trouwens geen twijfel over bestaan.⁶ Zo menen de verzoekende partijen dat nergens in de WPA wordt bepaald op welke wijze, en dus hoe, de in de WPA opgenomen overheden, organen, instellingen en personen de verkregen gegevens mogen verwerken.⁷ Terecht overweegt het Hof dat deze overheden, organen,

De Liga voor Mensenrechten en de *Ligue des Droits*

* Ronny Saelens is onderzoeker bij de het centrum Law, Science, Technology & Society Studies (LSTS), Vrije Universiteit Brussel. Hij is tevens rechtskundig adviseur bij de Privacycommissie. Zijn standpunten zijn louter persoonlijk.

1 Wet van 18 maart 2014 betreffende het politieel informatiebeheer en tot wijziging van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens en het Wetboek van Strafvordering, BS 28 maart 2014.

2 Omzendbrief MFO 3 van 14 juni 2002 betreffende het informatiebeheer inzake gerechtelijke en bestuurlijke politie, BS 18 juni 2002.

3 Memorie van toelichting, Parl. St. Kamer 2013-2014, nr. 53-3105/001, met verwijzing naar EHRM 4 mei 2000, Rotaru t. Roemenië en EHRM 26 juni 2011, Shomovolos t. Rusland.

4 Het betreft het ontbreken van het precieze aantal van de leden van het Controleorgaan van het politieel informatiebeheer en de gevolgen ervan voor het numerieke evenwicht in de samenstelling ervan tussen de leden van de politie en de experts (B. 120.4 – B.121).

5 Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, BS 18 maart 1993.

6 VArt. 44/3 WPA

7 Zie de artikelen 44/11/9, § 1 en 2, 44/11/10 en 44/11/11 WPA.

instellingen en personen, die de gegevens ontvangen, de bepalingen van de WVP moeten respecteren. Uitgangspunt is dat de essentiële elementen die de verwerking van persoonsgegevens regelen in de wet zijn vastgelegd. De uitvoeringsmodaliteiten kunnen nader door de Koning worden omschreven. Maar, besluit het Hof, de grief van de verzoeken partijen is niet gegrond, omdat deze aspecten in de WVP worden geregeld. Dat is opmerkelijk, omdat de WVP slechts de randvoorwaarden schept waarmee de wetgever moet rekening houden bij het ontwerpen van wetgeving die de verwerking van persoonsgegevens voor specifieke doeleinden en verwerkingen toelaat.⁸ De toepasselijke bepalingen dienen met andere woorden geconcretiseerd te worden in de wet die de verwerking toelaat. Het is dan ook verrassend dat het Hof algemene bepalingen van de WVP als vangnet lijkt te beschouwen op punten waar de wet niet volledig zou tegemoetkomen aan de concrete invulling van de randvoorwaarden van de WVP. Want dreigt daarmee niet het gevaar dat via een omweg toch de regeling van essentiële elementen, die doorgaans betrekking hebben op verregaande inbreuken op het privéleven, *de facto* in handen van de Koning wordt gelegd?

Daarnaast, en dat is mijn tweede punt, overweegt het Hof dat eventuele onduidelijkheden in de wet bovendien worden opgevangen door het Controleorgaan op de politionele informatie, dat door de wet van 18 maart 2014 als onafhankelijk controleorgaan onderdak heeft gekregen bij de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, maar er wel functioneel volledig onafhankelijk van is.⁹ Op zich is dat niet verrassend aangezien het Controleorgaan de taak heeft om controle uit te oefenen op de politionele informatiehuishouding.

In meer algemene zin lijkt het arrest mijns inziens

aansluiting te suggereren bij het toenemend belang dat het Straatsburgse Mensenrechtenhof hecht aan een gelaagd controlesysteem voor de verwerking van informatie over de burgers. We zien een gelaagd controlesysteem vooral veld winnen in het kader van grootschalige surveillance.¹⁰ Het is een tendens waarbij het Straatsburgse Hof de lidstaat meer ruimte laat in geval de gegevensverwerking tussentijds door onafhankelijke organen wordt gecontroleerd. De informatie wordt gefilterd, waarbij niet relevante informatie wordt vernietigd. Op die manier kan willekeur en arbitraire registratie worden voorkomen. Maar zover reiken de bevoegdheden van het Controleorgaan van het politioneel informatiebeheer vandaag niet. De verantwoordelijkheid ligt exclusief bij de politie. Tot nu toe kan alleen de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer een politiezone voor de rechtbank dagen teneinde de (vermeende) onwettige verwerking van persoonsgegevens uit de politiedatabank te laten verwijderen.¹¹ Daar zou overigens verandering in kunnen komen als de wetgever de ambitie van het Controleorgaan om te worden omgevormd tot een volwaardige toezichthoudende autoriteit honoreert. Deze ambitie is niet meteen het gevolg van het belang dat het Hof in het onderhavige arrest aan het Controleorgaan toekent. Op 6 mei 2018 dient de Richtlijn 2016/680 van 27 april 2016 in nationale wetgeving worden omgezet.¹² Deze Richtlijn heeft betrekking op de interne en grensoverschrijdende verwerking van persoonsgegevens in het kader van een politionele en justitiële samenwerking binnen de Europese ruimte. De Richtlijn voorziet namelijk in de oprichting van een of meerdere toezichthoudende autoriteiten. Volgens het Controleorgaan komt ze reeds vandaag in de buurt van de taken die in de Richtlijn worden voorzien voor de toekomstige toezichthoudende autoriteit.¹³

8 GwH nr. 15/2008 van 14 februari 2008.

9 Art. 36ter §1 en §2 WVP.

10 Zie EHRM 29 juni 2006, *Weber en Savaria t. Duitsland*.

11 Art. 32, § 3 WVP.

12 Richtlijn (EU) 2016/680 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door bevoegde autoriteiten met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen, en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Kaderbesluit 2008/977/JBZ.

13 Controleorgaan op de politionele informatie, Advies nr. 01/2016 van 15 september 2016 betreft het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, wat betreft de werking van het Controleorgaan op de politionele informatie, niet gepubliceerd. In de praktijk zien we trouwens dat politionele entiteiten maximaal gevolg willen geven aan de aanbevelingen en vaststellingen van het Controleorgaan.

Hoofddekse! Geen ijsje!

Over discriminatie bij het aanbieden van goederen en diensten

Paul Borghs*

Een ijssalon annex cocktailbar aan de Belgische kust had een intern reglement uitgehangen. "In het belang van een positief uitgaansklimaat (sic)", zo stond er in het reglement, waren (onder meer) "hoofddekse! (hoeden, petten, hoofddeken)" niet toegelaten. Aan enkele moslima's werd de toegang tot de zaak ontzegd wegens het dragen van een hoofddek. Het Gentse hof van beroep oordeelde dat er sprake was van een ongeoorloofde discriminatie. Het arrest is één van de weinige arresten waarin de antidiscriminatiewet wordt toegepast op geloof en goederen en diensten. Twee andere arresten, over het verbieden van de toegang tot een fitnesszaak en een restaurant aan vrouwen die een hoofddek droegen om geloofs- of gezondheidsredenen, tonen aan dat een hoofddekse!verbod niet altijd strijdig wordt bevonden met de antidiscriminatiewet.

Ijssalon

Horecazaken, fitnesscentra en bowlings die hoofddekse!s verbieden... het is niet echt uitzonderlijk. Vaak menen de uitbaters ook nog een goede reden te hebben voor dat verbod. Afwisselend wordt verwezen naar het bevorderen van een positief uitgaansklimaat, de veiligheid van de sporters of nog de hoffelijkheid tegenover de andere klanten. Maar zijn dat wel geldige redenen voor een algemeen hoofddekse!verbod? Geen hoofddekse!s betekent immers dat een joodse man met een keppeltje, een moslima met een hoofddek, een kloosterzuster met een kapje of een kankerpatiënte met een bandana hun ijsje of partijtje bowling wel kunnen vergeten. Twee zussen, beiden moslima met een hoofddek, vonden het niet kunnen dat ze aan de deur werden gezet in een ijssalon annex cocktailbar aan de Belgische kust. Na enkele pogingen tot bemiddeling werd de zaak voorgelegd aan de rechtbank. Een algemeen hoofddekse!verbod is ogenschijnlijk neutraal. Maar in de praktijk heeft het wel tot gevolg dat bepaalde personen, bijvoorbeeld personen die om religieuze redenen een hoofddekse! dragen, bijzonder worden

benadeeld. In antidiscriminatie-taal heet zoiets een indirect onderscheid. Wanneer een dergelijk onderscheid niet gerechtvaardigd wordt door een legitiem doel, waarbij de middelen voor het bereiken van dat doel ook nog passend en noodzakelijk moeten zijn, is er sprake van een (niet toegelaten) indirecte discriminatie. In eerste aanleg had de voorzitter van de Veurnse rechtbank op 2 juli 2014¹ geoordeeld dat de uitbater van het ijssalon geen onderscheid maakte op grond van één van de beschermde criteria uit de antidiscriminatiewet. Er werd voorbijgegaan aan het concept van indirecte discriminatie. De voorzitter stelde nog dat zelfs de wet vestimentaire regels bevat, zoals die over het bijwonen van een zitting van de rechtbank "met ongedekte hoofde". In hoger beroep kregen de zussen wel gehoor. Het Gentse hof van beroep stelde in een arrest van 8 oktober 2015² dat het bevorderen van een positief uitgaansklimaat een legitiem doel vormde. In een aantal kustgemeenten zorgden bepaalde jongeren voor overlast. Er was niets op tegen om te proberen die overlast in te dijken. Een hoofddekse!verbod kon daarbij een passend middel zijn. De toegang weigeren aan personen die om religieuze redenen een hoofddekse! droegen, was volgens het hof echter niet noodzakelijk voor het bevorderen van een positief uitgaansklimaat. Het hof vond dan ook dat in het huishoudelijk reglement een uitzondering moest worden voorzien voor religieus verplichte hoofddekse!s. Door die uitzondering zou geen enkele afbreuk worden gedaan aan het legitieme doel. Het hof ging niet in op de vraag om een dwangsom op te leggen en om het arrest aan te plakken. Er waren volgens het hof geen redenen om aan te nemen dat de uitbater zich niet aan het gewijsde zou onderwerpen. Het hof wees er ten slotte op dat de uitbater zich mogelijks kon blootstellen aan "strafrechtelijke vervolging waarin de antidiscriminatiewet ook voorziet". De sanctionering vormt een minpunt in het arrest van 8 oktober 2015. Er werd immers geen enkele garantie ingebouwd om er voor te zorgen dat de uitbater zijn reglement daadwerkelijk aanpast. Weliswaar werd verwezen naar een mogelijke strafrechtelijke vervolging, maar op dit punt vergiste

* Paul Borghs is jurist gespecialiseerd in antidiscriminatiewetgeving.

1 Rechtbank van eerste aanleg Veurne, 2 juli 2014 (www.diversiteit.be).

2 Hof van beroep Gent, 8 oktober 2015 (www.diversiteit.be).

het hof zich. In de antiracismewet en de genderwet staan strafrechtelijke sancties voor discriminatie bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten die publiekelijk beschikbaar zijn. Het hof baseerde zich echter op de antidiscriminatiewet en daarin ontbreekt een gelijkaardige strafrechtelijke bepaling

Fitnesscentrum en restaurant

Vanuit antidiscriminatie-oogpunt is een algemeen hoofddekselfverbod niet alleen problematisch voor personen die een hoofddekseel dragen om religieuze redenen. Sommige personen bedekken hun hoofd omwille van hun gezondheidstoestand of een fysieke eigenschap. In twee recente arresten werd dieper ingegaan op die kwestie. Het eerste arrest betrof een vrouw die een hoofddekseel droeg omwille van religieuze redenen en een vrouw die psoriasis had en een hoofddekseel droeg omwille van gezondheidsredenen. Het huishoudelijk reglement van de fitnesscentrum waar ze wilden sporten bepaalde dat (onder meer) hoofddekseels niet toegelaten waren om veiligheidsredenen, en dat *“zelfs indien het dragen ervan voor gezondheidsredenen is gemotiveerd”*. Het fitnesscentrum was wel bereid om het reglement aan te passen voor gezondheidsredenen, maar niet voor geloofsredenen. In een arrest van 8 september 2015³ oordeelde het Brusselse hof van beroep dat er geen sprake was van een indirecte discriminatie op grond van het geloof. Het hoofddekselfverbod was volgens het hof legitiem, passend en noodzakelijk. Het fitnesscentrum had 60.000 klanten en drie sportcentra. Van de uitbaters kon niet verwacht worden dat ze in het huishoudelijk reglement een opsomming zouden geven van alle mogelijke gangbare hoofddekseels die veilig zouden zijn. Het verbieden van (enkel) loshangende hoofddekseels zou dan weer leiden tot oeverloze discussies. Ten slotte was het inwinnen van aanwijzingen bij de veiligheidsverantwoordelijke, door personen die om religieuze redenen een hoofddekseel wilden dragen, geen optie omdat niet gerekend kon worden op de individuele verantwoordelijkheid van de gebruikers om zich aan alle veiligheidsvoorschriften te houden. Het aangepaste reglement bepaalde dat een uitzondering mogelijk was voor gezondheidsredenen, zij het *“uitzonderlijk en na overleg met de verantwoordelijke”*. Die bepaling volstond en er kon volgens het hof dan ook geen discriminatie vastgesteld worden op grond van de gezondheidstoestand of een fysieke eigenschap. Al bij al ging het hof vooral in op allerlei feitelijkheden zonder echt door te dringen tot de kern van de zaak, namelijk het al dan niet geoorloofd zijn van een algemeen hoofddekselfverbod. Het tweede arrest, van het Bergense hof van beroep van 27 september 2015⁴, betrof (onder meer) een

vrouw die met haar gezin een hapje wilde gaan eten in het restaurant van een bowlingzaak. De vrouw, die in behandeling was voor kanker, droeg een hoofddekseel om haar kaalheid te verbergen. Hoofddekseels waren op grond van een huishoudelijk reglement niet toegelaten in de bowlingzaak *“uit hoffelijkheid tegenover de klanten”*. Nadat een kelner een opmerking had gemaakt over haar hoofddekseel, verliet de vrouw het restaurant samen met haar gezin. Ook in deze zaak werd de vordering afgewezen. De uitbater van het restaurant had verklaard dat het personeel intern de instructie had gekregen om aan personen met een hoofddekseel te vragen om dit af te nemen. Op die manier wilde men een zekere standing behouden. Maar het personeel mocht ook uitzonderingen toestaan. In het bijzonder vrouwen mochten uitzonderlijk hun hoofddekseel ophouden. Het moest dan wel om een waardig hoofddekseel gaan, en zeker niet om een petje. Volgens het hof was er dan ook geen sprake van een discriminatie, maar van een wat ongelukkige communicatie.

Onduidelijkheid

Er kunnen allerlei redenen zijn om een verbod in te stellen op het dragen van hoofddekseels in het kader van het aanbieden van goederen en diensten. Veiligheid of het bevorderen van een positief uitgaansklimaat (in de context van een kustgemeente) kunnen alvast legitieme redenen vormen. Alleen mag een dergelijk verbod niet buiten elke proportie zijn. Uit de recente rechtspraak blijkt dat er heel wat verdeeldheid heerst over waar juist de grens ligt die niet overschreden mag worden. Het gaat volgens de rechtspraak duidelijk te ver om iedereen die een hoofddekseel draagt de toegang tot een ijsalon annex cocktailbar te verbieden. Maar anderzijds mag van de uitbater van een fitnesszaak toch ook niet verwacht worden dat hij in het huishoudelijk reglement vermeldt welke hoofddekseels al dan niet veilig zijn. Dat laatste hoeft nochtans geen onoverkomelijk probleem te zijn. Zo kan maar moeilijk volgehouden worden dat het dragen van een bandana of een sporthoofddekseel bij het fitnessen voor veiligheidsproblemen zou zorgen of althans minder veilig zou zijn dan loshangend haar. Een Europese horizontale richtlijn over discriminatie buiten de arbeidsmarkt, waar al een hele tijd aan gewerkt wordt, zou alvast het voordeel hebben dat deze kwestie bij wijze van een prejudiciële vraag voorgelegd zou kunnen worden aan het Europees Hof van Justitie. Het is, ten slotte, vooral erg jammer te moeten vaststellen dat heel wat rechtszaken over het verbieden van hoofddekseels wellicht vermeden hadden kunnen worden door wat goede wil en een duidelijke communicatie.

3 Hof van beroep Brussel, 8 september 2015 (www.diversiteit.be).

4 Hof van beroep Bergen, 27 september 2015 (www.diversiteit.be).